

Wstęp

Niniejsza publikacja jest drugą w przeznaczoną dla glottodydaktyków polonistycznych serii „Polszczyzna dla Cudzoziemców”. Ukazują się w niej monografie współtworzone przez autorów reprezentujących ośrodki akademickie zajmujące się nauczaniem języka polskiego jako obcego (dalej: jpo). Tom pierwszy poświęcono lokalności i regionalizmowi, obecny dotyczy sacrum i profanum.

Seria jest realizowana w ramach prac międzyuczelnianego Zespołu Badań nad Nauczaniem Kultury Polskiej jako Obcej działającego przy Centrum Języka Polskiego i Kultury Polskiej dla Cudzoziemców Polonicum na Wydziale Polonistyki Uniwersytetu Warszawskiego¹. Obecnie tworzą go: Barbara Łukaszewicz (kierowniczka), Piotr Garncarek, Tomasz Wegner (pracownicy Centrum Polonicum) oraz Tomasz Gęsina (Uniwersytet Śląski), Krystyna Nikolańczuk (Lwowski Uniwersytet Narodowy im. Iwana Franki), Magdalena Rumińska (Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej) i Marzena Wawrzeń (Uniwersytet Jagielloński). Pomysłodawcy serii „Polszczyzna dla Cudzoziemców”, a zarazem redaktorzy naukowcy jej dwóch pierwszych tomów (Piotr Garncarek i Barbara Łukaszewicz) postawili przed sobą trzy cele. Po pierwsze, doprowadzenie do dyskusji o walorach naukowych, dotyczącej istotnych problemów i kierunków rozwoju nauczania

¹ Więcej informacji o Zespole: <https://polonicum.uw.edu.pl/zespol-badan-nad-nauczaniem-kultury-polskiej-jako-obcej> [dostęp: 30.10.2025].

języka polskiego definiowanego jako obcy czy też – szerzej – nierodzimym. Po drugie, systematyzowanie wspólnej wiedzy teoretycznej, jej ciągle aktualizowanie i czytelny sposób wymiany poglądów. Po trzecie wreszcie, zachęcanie do regularnego dzielenia się własnymi poczynaniami badawczymi lub dydaktycznymi, bez którego cierpi rozwój naszej subdyscypliny.

Określenie „polszczyzna dla cudzoziemców”, wykorzystywane powtarzalnie w proponowanej nazwie serii, rozumiemy szerzej niż termin „język polski jako obcy”. Chodzi tu bardziej o filologiczne niż ściśle językoznawcze spojrzenie na język poznawany przez cudzoziemców. Współczesna glottodydaktyka polonistyczna, zwłaszcza w odmianie kulturowej, konsekwentnie zmierza w stronę językowego świata pojęć, wartości i nawyków społecznych. Sensowniejsze jest więc mówienie o **świecie tego języka** niż o nim samym, postrzeganym jedynie jako sposób komunikowania się. W rezultacie podejmujemy działania interdyscyplinarne, w ramach których – oprócz opisu gramatycznego czy zasobów leksykalnych – sięgamy po teksty literackie, wykłady o historii, wiedzę socjologiczną lub kulturoznawczą. Glottodydaktyka nie przestaje przez to być istotną subdyscypliną językoznawczą, za to zyskuje większy i bardziej uniwersalny wymiar, przystający do zróżnicowanych oczekiwań osób uczących się języka obcego.

Pojęcie *sacrum* odnosi się do tego, co święte, nadzwyczajne i nadprzyrodzone, *profanum* zaś dotyczy rzeczywistości materialnej, pozareligijnej i przyziemnej. Przywołując na potrzeby niniejszego tomu oba te określenia, nie zamierzaliśmy jednak sięgać po to, co „święte” czy po to, co „przyziemne”, w dosłownym rozumieniu *sacrum* i *profanum*. Nie mieliśmy także na myśli dylematów współczesnego świata, chyba że w skali mikro, bo w odniesieniu wyłącznie do obszaru glottodydaktyki. W procesie nauczania języka obcego *sacrum* i *profanum* to kategorie sprzyjające otwieraniu wielorakich możliwości interpretacyjnych, analizom oraz dyskusjom dotyczącym tematów i zagadnień częściej lub rzadziej podejmowanych, regularnie i sporadycznie omawianych, w bardziej czy mniej oczywisty sposób akceptowanych przez uczących (się) oraz badaczy. Oznaczają to, co **uświęcone** przez swoją (kulturową, historyczną lub artystyczną) wyjątkowość oraz to, co **zwyčajne** przez

(jak zakładamy) konieczną i powtarzalną obecność. O *sacrum* pamięta się częściej i chętniej, nie dają o nim zapomnieć założenia programowe ani treści zawarte w podręcznikach. Nawet jeśli pojawia się „od święta”, bo – *nomen omen* – właśnie świąt (religijnych, państwowych) dotyczy najczęściej, to wciąż trudniej przeoczyć zagadnienia łączone z pojęciem *sacrum* niż z *profanum* – nienormatywne, pozaprogramowe, a mimo to włączane do scenariuszy lekcyjnych w wyniku zindywidualizowanych i subiektywnych potrzeb osób nauczających jpjo. Tematy te tworzą bogaty świat doświadczeń oraz kreatywności zarówno cudzoziemców, jak i osób prowadzących zajęcia.

W jaki sposób podejmowane zagadnienia zależą od specyfiki grup, a w jaki od naszej uznaniowości? Czy rygory wynikające z realizacji konkretnych programów nauczania oraz wymogi egzaminacyjne stanowią znaczącą przeszkodę dla tego typu praktyk? Jak często o prowadzonych przez nas zajęciach możemy powiedzieć, że są realizacjami własnych scenariuszy, a nie jedynie odtwórczym działaniem, choć w pełni zgodnym z programem? Te i inne pytania postawili sobie autorzy tekstów zamieszczonych w niniejszym tomie, nauczający polszczyzny w zagranicznych oraz krajowych ośrodkach akademickich:

- Piotr Garncarek poświęca swoje rozważania sposobom rozumienia kategorii *sacrum* i *profanum* w odniesieniu do potrzeb glottodydaktycznych. Podejmuje problematykę programowości nauczania jpjo i ograniczeń związanych z odgórnym narzucaniem zestawień tematycznych czy syntaktyczno-pojęciowych.

METODY, KONCEPCJE, REGUŁY

- Joanna Lustański porusza temat nauczania polszczyzny w kanadyjskich szkołach polskich. Podkreśla, że w dydaktyce języka polskiego jako odziedziczonego dominuje funkcja tożsamościotwórcza. Wymienia zagadnienia, których wprowadzanie na zajęciach sprawia kłopoty m.in. z powodu reakcji rodziców uczniów.
- Andrzej Ruszer przedstawia autorski program nauczania retoryki na polonistyce Pekinńskiego Uniwersytetu Języków Obcych, opisując wyzwania związane z prowadzeniem zajęć dla studentów

chińskojęzycznych. Podaje praktyczne rozwiązania dotyczące m.in. oceny kompetencji retorycznej i tematów przemówień.

- Iryna Bundza i Krystyna Nikolańczuk wskazują na treści w podręcznikach i innych materiałach dydaktycznych, które według ankietowanych – lwowskich lektorek – lepiej lub gorzej sprawdzają się w nauczaniu jpjo osób ukraińskojęzycznych. Autorki opisały też sposoby uzupełniania informacji zamieszczanych w pomocach dydaktycznych przez badane nauczycielki.
- Wojciech Hofmański poświęca swój tekst koncepcji kursu językowego mającego na celu rozwijanie sprawności pisania, który stanowi część programu studiów na kierunku filologia polska jako obca na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Opisuje tematy realizowane w ramach trzynastu bloków zagadnieniowych.
- Agnieszka Jasińska i Maciej Adamczyk podejmują problematykę włączania wiedzy o gramatyce historycznej do nauczania jpjo. Wymieniają zalety wynikające z poznawania historycznego rozwoju systemu gramatycznego przy wykorzystaniu pomocy dydaktycznej swojego autorstwa *Połącz kropki z czasem*.

LINGWAKULTURA

- Barbara Łukaszewicz poświęca swoje rozważania kulturze Żydów polskich, a także włączaniu wiedzy z tego zakresu do programu zajęć dla cudzoziemców poznających polszczyznę i kulturę polską. Postuluje uwzględnianie w nauczaniu jpjo zagadnień z pięciu obszarów tematycznych, m.in. „miejsc” czy „języka”.
- Monika Goszczyńska i Agnieszka Szolc proponują podejmowanie tematyki obrzędów przejścia i ich roli w życiu człowieka na zajęciach jpjo. Opisują głównie egzamin maturalny, stanowiący jeden z kluczowych momentów dla młodych Polaków. Przedstawiają nieliczne podręczniki, w których omawia się temat matury.
- Aleksandra Święcka porusza problematykę tzw. ponglishu charakterystycznego dla grup polonijnych pochodzących z krajów anglojęzycznych i zwykle pomijanego w materiałach dydaktycznych.

Dzieli się obserwacjami dotyczącymi mieszania polszczyzny i angielszczyzny przez uczących się.

- Bartłomiej Maliszewski analizuje słownictwo odnoszące się do sfery religijnej, które zostało wykorzystane w zbiorach *Gramatyka z kulturą. Przez przypadki* oraz *Gramatyka z kulturą. Przez osoby*. Wymienia powody, dla których leksyka ta nie została rozbudowana w omawianych publikacjach.

TEMATY I TEKSTY

- Magdalena Rumińska wskazuje na treści pomijane i tabuizowane w procesie glottodydaktycznym, które odnoszą się do obszaru tematycznego „przestępczość”. W celu wprowadzania ich na zajęciach proponuje wykorzystywanie tekstów literackich, m.in. fragmentów powieści *Inna dusza* Łukasza Orbitowskiego.
- Tomasz Gęsina podejmuje tematykę różnorodności regionalnej i zapoznawania z nią cudzoziemców za pomocą wybranych tekstów literackich. Dowodzi, że utwory zaliczane do literatury o regionie mogą być z pożytkiem wykorzystywane w celu rozwijania kompetencji zarówno lingwistycznych, jak i kulturowych.
- Anna Modelska-Kwaśniowska przedstawia autorską propozycję omawiania na zajęciach jppo fragmentów powieści *Nemesis* Macieja Siembiedy. Stanowią one „lekcję lokalnej historii”, pozwalającą na pogłębienie wiedzy o – burzliwych i skomplikowanych – przed- oraz powojennych dziejach mieszkańców Opola.

Poprzez teksty zamieszczone w monografii staramy się skłonić czytelników do refleksji nad miejscem opisanych zagadnień w glottodydaktyce polonistycznej. Ufamy, iż tworzona przez nas seria stanie się z czasem zauważalną częścią wymiany polonistycznej myśli glottodydaktycznej.

Piotr Garncarek i Barbara Łukaszewicz